

Virtuaalikirjasto vuonna 2001

Vuodesta 1996 lähtien on ylläpidetty ja kehitetty kotimaiselle tiedeyhteisölle suunnattua internet-aihehakemistoa, kansallista Virtuaalikirjastoa.¹ Palveluun on kuvattu internet-resursseja yli 60 alalta. Siitä on haettavissa tällä hetkellä n. 15 000 viitettä.

Sen jälkeen kun tammikuussa 2001 Tampereen yliopiston yhteiskuntatieteellinen tietoarkisto tuli toiseksi tiedontuottajaksi sosiologian ja sosiaalipsykologian aihealueelle, on Virtuaalikirjastossa mukana kaikkiaan 19 tietopalveluorganisaatiota:

Jyväskylän yliopiston kirjasto (koordinaattori)

Eduskunnan kirjasto

Eläinlääketieteellinen kirjasto (Helsingin yliopisto)

Helsingin kauppakorkeakoulun kirjasto

Jyväskylän ammattikorkeakoulun kirjasto

Kuopion yliopiston kirjasto

Oulun yliopiston kirjasto

Sibeliuksen Akatemian kirjasto

Stakes tietopalvelu

Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran kirjasto

Svenska Handelshögskolans Bibliotek

Taideteollisen korkeakoulun kirjasto

Tampereen yliopiston kirjasto & Yhteiskuntatieteellinen tietoarkisto

Teatteri- ja tanssialan keskuskirjasto

Teknillisen korkeakoulun kirjasto

Tilastokirjasto

Viikin tiedekirjasto (Helsingin yliopisto)

Yhdyskuntasuunnittelun tutkimus- ja koulutuskeskus (TKK)

Virtuaalikirjastoa on kehitetty ja koordinoitu alusta lähtien sekä osallistajaorganisaatioiden virkатыönä että opetusministeriön tietoyhteiskuntaohjelman määrärahojen avulla.

Virtuaalikirjasto on hajautettu systeemi. Sen teknisenä perustana ovat viitetietokannat, jotka käyttävät internet-aihehakemistojen ylläpitoon suunniteltua ROADS-ohjelmistoa². Palvelun etusivu sijaitsee Jyväskylän yliopiston palvelimella, ja etusivulta lähtevät linkit alakohtaisiin kokonaisuuksiin, jotka sijaitsevat osallistajaorganisaatioiden palvelimilla ja viitetietokannoissa. Palvelun etusivulta voi myös hakea yhtäaikaaisesti tietoa 6 kotimaisesta ROADS-tietokannasta sekä yhteispohjoismaisesta NOVAGate-aihehakemistosta ja ruotsalaisesta EELSistä. Yhtäaikaainen, hajautettu haku on ollut käytössä joulukuusta 1999 lähtien, ja se toteutetaan Oulun yliopiston

¹ Virtuaalikirjasto: <http://www.jyu.fi/library/virtuaalikirjasto/>

Virtuaalikirjaston vuosiraportit: 1996-2000 <http://www.jyu.fi/library/virtuaalikirjasto/virtu.htm>

² ROADS <http://www.ilrt.bris.ac.uk/roads/>

kirjaston palvelimelta käsin. Vuonna 2001 Tilastokirjaston WebStat-tietokanta liittyi mukaan yhtäaikaiseen hakuun. Eduskunnan kirjaston ylläpitämä Elki-tietokanta ei kuulu vielä haun piiriin.

Virtuaalikirjaston aihevalikoima on kasvanut vuoden 2001 aikana. Yhdyskuntasuunnittelun tutkimus- ja koulutuskeskus (TKK) on tuonut mukaan yhdyskunta- ja aluesuunnittelun aihekokonaisuuden. Taideteollisen korkeakoulun kirjasto on tehnyt kolme uutta aihekokonaisuutta: muoti, pukutaide ja vaateasuunnittelu; tekstiilitaide; teollinen muotoilu ja taidekäsityö. Aihealueet on julkistettu tammikuussa 2002. Oulun yliopiston kirjasto on aloittanut kasvavia virtuaaliyliopiston tarpeita varten virtuaaliyliopisto-aihealueen toimittamisen. Se on julkaistu helmikuussa 2002.

Virtuaalikirjaston etusivulla on käyty vuonna 2001 yli 73 000 kertaa. Varsinaiset palvelun käyttäjämäärät ovat suuremmat, sillä monesti palvelua käytetään suoraan alakohtaisilta sivuilta.

Virtuaalikirjasto näkyy hyvin internetissä. Palvelu on linkitetty tieteellisten kirjastojen Tilke-portaaliin, yleisten kirjastojen Kirjastot.fi-portaaliin ja Virtuaaliyliopiston-portaaliin ja lisäksi monien kirjastojen etusivuille.

Menneenä vuonna on Virtuaalikirjaston puitteissa selvitelty verkkoaineistojen valintakriteereitä. Merja Hyödynmaa Tampereen yliopiston kirjastosta on laatinut opetusministeriön tietoyhteiskuntarahoilla raportin ”Internet-aineistojen valintakriteereitä - erityisesti Virtuaalikirjastoa varten”³. Selvityksen tuloksia sovelletaan Virtuaalikirjaston valintakriteerien kehittämiseen.

Virtuaalikirjaston tekemä työ on kansallisesti tärkeää. Se tukee opetusministeriön ”Koulutuksen ja tutkimuksen tietostrategiaa 2000 - 2004”⁴.

Renardus-projekti ja -palvelu

Virtuaalikirjasto on osallistunut vuoden 2000 alussa alkaneeseen Renardus-hankkeeseen. Siinä rakennetaan eurooppalaiselle tiedeyhteisölle suunnattua, eurooppalaiset aihehakemistot kokoavaa tiedonhakupalvelua (Academic Subject Gateway Service Europe). Näin helpotetaan valikoitujen laadukkaiden tietoaineistojen löytymistä Internetistä ja hyödynnetään hankkeeseen osallistujien asiantuntemusta. Renarduksessa on mukana 12 organisaatiota 7 maasta ja hanke kuuluu EU:n IST-ohjelmaan⁵. Hankkeen kesto on kaksi ja puoli vuotta ja se päättyy kesäkuun 2002 lopulla. Tällöin tiedonhakijoille on tarjolla valmis Renardus-palvelu.

Renardus on edennyt vaiheeseen, jossa käyttäjät voivat vapaasti kokeilla palvelun testiversiota⁶. Myös Virtuaalikirjaston viitteitä voi hakea Renardus-palvelun kautta. Kokonaisuudessaan Renarduksesta voidaan löytää nyt yli 60.000 dokumenttikuvailua.

Jyväskylän yliopiston kirjasto ja Viikin tiedekirjasto ovat olleet Renardus-projektissa varsinaisina partnereina. Jyväskylän yliopiston kirjaston johtama työryhmä on toteuttanut Renarduksen testiversion käyttäjätestauksen ja verifiointin vuodenvaihteessa 2001-2002. Viikin tiedekirjaston osuus hankkeessa on liittynyt aihehakemistojen väliseen yhteensopivuuteen sekä monikielisyysyteen. Jyväskylä ja Viikki ovat osallistuneet Renardus-hankkeen suunnitteluun ja toteutukseen useilla tehtäväalueilla (work packages) ja mm. viidessä kokouksessa (Helsinki, Lund, Bath, Frankfurt ja Kööpenhamina).

Jyväskylän yliopiston kirjasto ja Viikin tiedekirjasto ovat saaneet Renardus-työhön EU-rahoitusta, mutta paikallisen tason Renardus-koordinointi ja Virtuaalikirjaston sopeuttaminen Renardukseen sopivaksi on tehty

³ Internet-aineistojen valintakriteereitä - erityisesti Virtuaalikirjastoa varten
<http://www.jyu.fi/library/virtuaalikirjasto/valintakriteerit-raportti.pdf>

⁴ Koulutuksen ja tutkimuksen tietostrategia 2000 - 2004 http://www.minedu.fi/toim/koul_tutk_tietostrat/

⁵ Renardus-projektin etenemistä voi seurata osoitteesta <http://www.renardus.org>.

Information Society Technologies Programme (IST): <http://www.cordis.lu/ist/home.html>

⁶ Palvelun testiversio on käytettävissä osoitteesta <http://renardus.lub.lu.se>

hankkeen linjauksen mukaisesti kotimaisella rahoituksella. Tämä rahoitus sisältää opetusministeriön Jyväskylän yliopiston kirjastolle ja Viikin tiedekirjastolle tietoyhteiskuntarahoista myöntämät varat.

Jyväskylän yliopiston kirjasto on johtanut varsinaisen Virtuaalikirjaston koordinoinnin ja Renardus-hankkeeseen liittyvien töiden ohella Virtuaalikirjaston mukauttamista Renardukseen.

Virtuaalikirjaston sisällönkuvaailutyöryhmä on laatinut huhtikuussa 2001 ohjeet Virtuaalikirjaston viitteiden mukauttamiseksi Renardukseen. Viitteet on muutettu osittain koneellisesti ja osin käsin luetteloimalla Renardukselle sopivaan muotoon keväällä ja kesällä 2001. Työhön on kuulunut uusien kenttien lisäämistä, merkintäta-
pojen muuttamista ja valintakriteerien tarkentamista.

Heikki Laitinen Kuopion yliopiston kirjastosta on kytkenyt Virtuaalikirjaston pääluokat Renarduksen selailu-
toiminnoissa käytettyyn Deweyn kymmenluokitukseen. Laitinen on osallistunut tätä mapping-työtä käsitte-
vään kokoukseen keväällä 2001 Göttingenissä.

Virtuaalikirjasto on mukana Renarduksessa Oulun yliopiston kirjastoon perustetun Renardus-palvelimen kaut-
ta. Renarduksen hakutoimintoon menevät viitteet noudetaan kerran vuorokaudessa paikallisilta Virtuaalikir-
jaston palvelimilta Oulun palvelimelle ja muutetaan siellä Renarduksen vaatimaan muotoon XML/RDF-
tietueiksi. Muunnosohjelman on toteuttanut Renardus-projektissa tehtyjen ohjelmaelementtien pohjalta CSC -
Tieteellinen laskenta Oy yhteistyössä Oulun yliopiston kirjaston kanssa. Muusta teknisestä toteutuksesta on
vastannut Oulun yliopiston kirjasto.

Virtuaalikirjasto on mukana palvelussa valitsemillaan 3200 dokumentilla. Virtuaalikirjastosta ovat Renarduksen
testiversiossa kaikki muut tietokannat paitsi Eduskunnan kirjaston Elki-tietokanta, joka tulee mahdollisesti vasta
Renarduksen valmiiseen palveluun.

Viikin tiedekirjasto on vastannut NOVAGate-aihehakemiston viitteiden mukauttamisesta Renardukseen sopi-
viksi. Oulun yliopiston kirjasto on tehnyt NOVAGatelle teknisen toteutuksen. Aihehakemiston yhteys Renar-
dukseen menee Oulun palvelimen kautta.

Kehittämisryhmä ja tiedotus

Kehittämisryhmä johtaa Virtuaalikirjaston toimintaa. Ryhmä on pitänyt kaksi kokousta: maaliskuussa Helsin-
gissä ja elokuussa Tampereella. Ryhmän kokoonpanossa ovat olleet edustettuina kaikki Virtuaalikirjaston osa-
puolet:

1 jäsen + sihteeri / Jyväskylän yliopiston kirjasto (kehittämisryhmän johto)

1 jäsen / Eduskunnan kirjasto

1 jäsen / Kuopion yliopiston kirjasto

1 jäsen / Oulun yliopiston kirjasto

1 jäsen / Tampereen yliopiston kirjasto ja yhteiskuntatieteellinen tietoarkisto

1 jäsen / Teknillisen korkeakoulun kirjasto

1 jäsen / Virtuaalikirjasto Jyväskylän aineistontuottajakonsortio

- SKS:n kirjasto, Teatteri- ja tanssialan keskuskirjasto, Sibelius-Akatemian kirjasto, Stakes tietopalvelu, Tai-
deteollisen korkeakoulun kirjasto, Yhdyskuntasuunnittelun tutkimus- ja koulutuskeskus sekä Jyväskylän
ammattikorkeakoulun kirjasto.

1 jäsen / NOVAGaten aineistontuottajakonsortio

- Viikin tiedekirjasto, Eläinlääketieteellinen kirjasto (Helsingin yliopisto)

1 jäsen / Taloustieteiden virtuaalikirjaston aineistontuottajakonsortio

- HKKK:n ja Hankenin kirjastot

1 jäsen / Tilastokirjasto (WebStat)

Keskeisenä kommunikaatiovälineenä projektissa on ollut Virveli-postituslista. Kehittämisyhmällä on ollut oma Virke-listansa.

Virtuaalikirjastoa ja Renardusta on esitelty vuoden 2001 aikana useissa seminaareissa ja koulutustilaisuuksissa:

VTT:n Tietopalvelun järjestämä seminaari ”Tiedonhakupalveluiden kehitysnäkymiä” helmikuussa Espoossa
Suomen ympäristökeskusten neuvottelupäivät toukokuussa Jyväskylässä

NOVA-kirjastojen kokous Reykjavikissa kesäkuussa

Tampereen yliopiston täydennyskoulutuskeskuksen seminaari "Elektronisen aineiston luettelointi ja metadata" lokakuussa Tampereella

Pohjoismaisten kasvatustieteellisten kirjastojen (NEP) seminaari marraskuussa Tukholmassa

Lukuisat kirjastojen käyttäjäkoulutustilaisuudet

11.3.2002

Lisätietoa

Toini Alhainen, Jyväskylän yliopiston kirjasto, p. (014) 260 3384 (toini.alhainen@library.jyu.fi)

Risto Heikkinen, Jyväskylän yliopiston kirjasto p. (014) 260 3472 (risto.heikkinen@library.jyu.fi)

PL 35

40351 JYVÄSKYLÄ